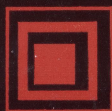
C. M. H. BOSCH

VAN WILSON TOT JOHNSON

een halve eeuw
DICHTERBIJ

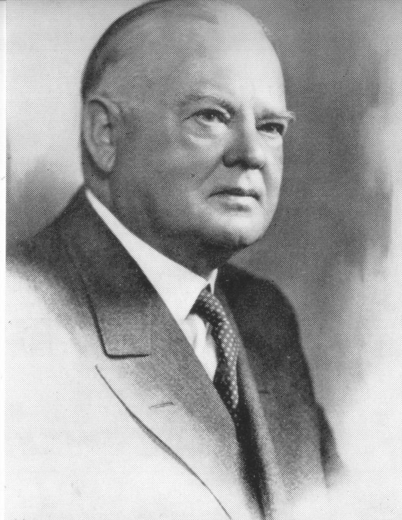
THOMAS WOODROW WILSON (1856-1924) was Democraat en de 28ste Amerikaanse president: van 1913-1921. Woodrow Wilson werd in de staat Virginia geboren en is de eerste kandidaat uit een zuidelijke staat geweest die na de Burgeroorlog tot president gekozen werd. Zijn vader was een streng presbyteriaans predikant van Schotse afkomst. De jonge Wilson studeerde rechten en geschiedenis en werd in 1890 hoogleraar in deze vakken aan de universiteit van Princeton (N.J.). In 1910 volgde zijn verkiezing tot gouverneur van New Jersey en twee jaar later die tot president van de Verenigde Staten van Noord-Amerika.

WARREN GAMALIEL HARDING (1865-1923) werd in 1921 president. Hij is het slechts twee jaar geweest. Harding, die op een boerderij in Ohio geboren was, koos een journalistieke loopbaan en werd uitgever van een plaatselijke krant. In 1914 vaardigde Ohio hem naar de Senaat af. Zijn kandidaatstelling voor het presidentschap door de Republikeinen had hij zes jaar later mede te danken aan het feit dat „he looked like a President". Hij koos bekwame medewerkers in zijn kabinet, maar benoemde ook dubieuze, corrupte figuren tot minister. Na de plotselinge dood van de president kwamen de kwalijke praktijken van die laatste heren aan het licht.

JOHN CALVIN COOLIDGE (1872-1933), geboren in Plymouth in het land van de puriteinse Pilgrim Fathers. Studeerde rechten, was gouverneur van de staat Massachusetts, werd in 1920 door de Republikeinse Partij tot kandidaat voor het vice-presidentschap gekozen en volgde in 1923 Harding op. Herkozen in 1924, stelde hij zich vier jaar later niet weer opnieuw kandidaat. De periode van zijn presidentschap was de tijd van de hoogconjunctuur in de twintiger jaren en kreeg de naam van: Coolidgewelvaart. Hij was een overtuigd voorstander van de gedachte dat het economisch leven niet door overheidsmaatregelen gereguleerd mocht worden.

HERBERT CLARK HOOVER (1874-1964) is geboren in Iowa waar zijn vader een smederij bezat. Herbert werd mijningenieur en werkte als zodanig in Australië en China. Hij leidde tijdens en na de Eerste Wereldoorlog Amerikaanse hulpprogramma's in diverse Europese landen, o.a. Rusland, werd door Harding tot minister van handel benoemd, welke functie hij behield tot zijn presidentsverkiezing in 1928. Nog in hetzelfde jaar dat de Republikein Hoover zijn ambt aanvaard had, kwam er door de beurskrach in Wallstreet een eind aan de welvaart en in 1933 moest hij voor zijn Democratische tegenstander Roosevelt het veld ruimen.

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT (1882-1945), verre neef van de Republikeinse president (1901-1909) Theodore Roosevelt, stamde uit een rijke patricische familie van Nederlandse origine. F. D. R. studeerde aan de bekende Harvard University, was tijdens Wilson onder-minister van marine, in 1920 kandidaat voor het vice-presidentschap voor de Democraten. Kreeg kort daarna kinderverlamming, waardoor hij invalide werd. Nadat hij in 1929 tot gouverneur van de staat New York gekozen was, bezorgden zijn activiteiten ter bestrijding van de crisisellende in zijn staat hem in 1932 het presidentschap, dat hij, na driemaal herkozen te zijn, tot zijn dood in 1945 uitgeoefend heeft.

HARRY S. TRUMAN (geb. 1884), een boerenzoon uit Missouri, deed als kapitein der artillerie in W.O. I dienst aan het Westfront. Ging daarna nog studeren. Kon een tijd financieel nauwelijks het hoofd boven water houden en werd in 1935 tot senator gekozen. De Democratische Partij stelde hem bij de verkiezingen in 1944 kandidaat voor het vice-presidentschap. Na de dood van F. D. R. volgde Truman automatisch op. Tegen alle verwachtingen en opiniepeilingen in versloeg hij bij de presidentsverkiezingen in november 1948 zijn Republikeinse tegenstander. In 1952 wilde hij niet herkiesbaar zijn.

DWIGHT DAVID EISENHOWER (geb. 1890) stamt uit een van oorsprong Duitse familie. Hij koos zich een soldatenloopbaan en liep de militaire academie te West Point af. In 1942 was hij commandant van de geallieerde troepen bij de invasie in N.W. Afrika en leidde daarna de geallieerde inval in Zuid-Italië. Werd vervolgens tot opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in West-Europa benoemd en had als zodanig op 6 juni 1944 de hoogste militaire leiding in handen. Was van 1950 tot 1952 opperbevelhebber van de Navo-legers. Werd, na door de Republikeinse Partij kandidaat gesteld te zijn, in 1953 president.

JOHN FITZGERALD KENNEDY (1917-1963) werd geboren in Massachusetts als achterkleinzoon van een arme Ierse immigrant — die omstreeks 1850 vanwege de honger en onvrijheid Ierland verlaten had — en als zoon van een schatrijke bankier. Studeerde aan de Harvard University geschiedenis en politicologie. Diende in de strijd tegen Japan tijdens W.O. II als marine-officier. Hield van een opgelopen rugverwonding blijvend last. Was van 1947-1953 Democratisch lid van het Huis van Afgevaardigden en van 1953-1961 lid van de Senaat voor Massachusetts. Werd in het laatste jaar de eerste katholieke president van de U.S.A.

LYNDON BAINES JOHNSON (geb. 1908) is op een boerderij in Texas geboren. Studeerde voor onderwijzer, stond een paar jaar voor de klas, werd vervolgens secretaris van een lid van het Huis van Afgevaardigden en in 1949 lid van de Senaat. De Democratische Partij maakte niet hem, maar Kennedy kandidaat voor het presidentschap, waarop deze Johnson — als vertegenwoordiger van de zuidelijke Democraten — voor het vice-presidentschap vroeg. In 1963 president geworden, werd hij in 1964 met een enorme meerderheid herkozen. Zijn Vietnampolitiek veroorzaakt een tweespalt in zijn partij. Maart 1968 kondigde Johnson aan zich voor het presidentschap niet herkiesbaar te stellen.

C. M. H. BOSCH

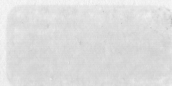
VAN WILSON TOT JOHNSON

TWEEDE ONGEWIJZIGDE DRUK

J. H. KOK N.V. KAMPEN

UITGEGEVEN IN SAMENWERKING MET DE STICHTING
NEDERLANDSE ONDERWIJS TELEVISIE

WAAROM

Alvorens het „waarom" ter sprake te brengen wordt met dankbaarheid gememoreerd dat prof. dr. J. W. Schulte Nordholt zo vriendelijk geweest is de tekst van dit boekje, waarin een hoofdstuk uit de geschiedenis van de laatste halve eeuw besproken wordt, kritisch door te lezen.

Die laatste halve eeuw is — zoals historici dat noemen — eigentijdse geschiedenis. Nu is de studie van de geschiedenis van de eigen tijd niet eenvoudig. Ze heeft bepaalde problemen: in de eerste plaats is er een overvloed aan informatie, aan feiten, aan gebeurtenissen; in de tweede plaats voelen we ons soms sterk betrokken bij wat nog maar zo kort verleden tijd is en wat we misschien intens méé beleefd hebben.

Dat alles kan ons bij de bestudering van de laatste halve eeuw hinderen. Het kan ons hinderen in het onderscheid maken tussen wat van belang en niet van belang lijkt, waardoor we niet in staat zijn de juiste achtergronden te ontdekken in een historisch proces dat nog aan de gang is. Zo belemmert het ons in het krijgen van een geordend en verantwoord beeld van een periode die tot in het heden doorloopt.

Door die periode aan de hand van capita en/of themata — als steunpunten in die halve eeuw — te bestuderen wordt het totaalbeeld overzichtelijker en kunnen de moeilijkheden voor een belangrijk deel geëlimineerd worden.

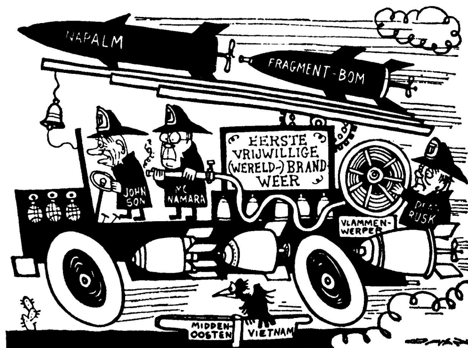
„Van Wilson tot Johnson" is zo'n caput. Vijftig jaren Amerikaanse geschiedenis — die bestudeerd moeten worden tegen de achtergrond van wat elders in de wereld gebeurt — passeren de revue.

De keuze van dit caput is vooral ook bepaald door het feit dat "the voice of America" de laatste halve eeuw onmiskenbaar een groeiende invloed gehad heeft: cultureel, economisch èn politiek. Het zijn de jaren waarin de Amerikaanse buitenlandse politiek zich ontwikkelt van isolationisme naar totale wereldbemoeienis, zoals twee spotprenten — één van Braakensiek in de Amsterdammer van 13 november 1920 en één van Opland in de Volkskrant van 27 mei 1967 — treffend weergeven. Het zijn ook de jaren waarin de verhouding tussen de rassen niet meer hoofdzakelijk een Amerikaans

probleem blijft, maar een vraagstuk waarmee de hele wereld geconfronteerd wordt.
Daarom vragen de ontwikkelingen en gebeurtenissen, waarbij de staat betrokken is die de missionaire woorden "liberty for all" op zijn postzegels laat drukken, voortdurend onze aandacht. In Vietnam, in de overvolle negergetto's van New York, Chicago, Detroit en andere Amerikaanse steden waar de kreten "freedom now" en "equal rights" nog vers in het geheugen liggen, in de regelmatig terugkerende strijd om het presidentschap in het land dat voor zo velen het Land van Belofte is geweest.

De hieronderstaande karikatuur van Braakensiek brengt de weigering van de Amerikaanse Senaat om het vredesverdrag van Versailles te ratificeren in beeld (zie ook pag. 15 van dit boekje). De figuur links op de voorgrond, Duitse Michel, zegt: „Hij mag er in en hij wil niet, en ik wil er in en ik mag niet." Hoe de situatie in 1967 verschilt met die in 1920 toont ons de sarcastische spotprent van Opland, waarin hij de (Amerikaanse) „Eerste vrijwillige (wereld-)brandweer" getekend heeft, die op weg is naar het Nabije Oosten, waar elk ogenblik een oorlog tussen Israël en de Arabische Staten kan uitbreken en waar de brandweerlieden president Johnson, minister van defensie McNamara en diens collega van buitenlandse zaken Dean Rusk zich misschien genoodzaakt zullen voelen op de een of andere wijze actief op te treden.

Voor een goed begrip van deze periode van de Amerikaanse geschiedenis is kennis van en informatie over de tijd vóór 1917 noodzakelijk. Iéts daarvan geven de volgende pagina's. Het is ook niet mogelijk een „compleet" beeld van de politieke, sociale, economische èn culturele ontwikkeling in de Verenigde Staten ná 1917 in een boekje van deze omvang te geven. Daar is héél wat meer ruimte voor nodig. Voor een vergroting van de kennis en voor een verdere bestudering van bepaalde facetten en problemen worden daarom op de bladzijden 27 tot 32 suggesties gedaan en wordt geschikte literatuur genoemd. Bovendien verschijnt er, omdat die literatuur misschien toch niet overal gemakkelijk bereikbaar is, in aansluiting op de uiteenzetting in *„Van Wilson tot Johnson"* een aanvullend deeltje *„Teksten"*, dat eveneens verdieping van de studie mogelijk maakt.
Die uiteenzetting is in zes hoofdstukjes verdeeld:

Great Experiment vertelt over de Amerikaanse Revolutie, *het eerste democratische experiment* dat op grote schaal start in de verlichte wereld van de achttiende eeuw met zijn nieuwe denkbeelden en idealen, die toch niet zo nieuw zijn. Het groeit uit tot een samenleving, een toevluchtsoord van mensen uit alle natiën, waarvoor de naam "melting pot" een juiste typering is.
De nieuwe denkbeelden en idealen komen we tegen in de Onafhankelijkheidsverklaring en in de grondwet. George Washington grijpt ernaar terug als hij in 1796 afscheid neemt van zijn volk en Lincoln doet het meer dan een halve eeuw later opnieuw in zijn Gettysburg Address, als het lijkt dat het experiment een afschuwelijke mislukking zal worden.

New Freedom - New World laat zien hoe door de gigantische economische en technische ontwikkeling de Verenigde Staten aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw zich tot grote mogendheid hebben opgewerkt. Het is een ontwikkeling die de trusts en concerns een monopolie-positie bezorgt, waartegen *Wilsons New Freedom* in verzet komt.
Die groeiende macht zal ook de buitenlandse politiek beïnvloeden en is er mede oorzaak van dat het land niet buiten de Eerste Wereldoorlog blijft. Zal Amerika het vertrouwde pad van het isolationisme als gevolg van Wilsons missionair idealisme voorgoed verlaten? De

waarschuwingen van Washington en Monroe blijken echter nog niet vergeten. Toch wordt 1917 een keerpunt in de Amerikaanse geschiedenis. De wereld is te klein geworden. Het isolement zal niet mogelijk blijven. Ruim twintig jaar later wordt *Wilsons streven naar een betere wereld* door een andere Amerikaan voortgezet.

Normalcy - New Deal. "Normalcy" is in 1920 de leus, zoals de in dat jaar gekozen president Harding het formuleert: „Het verlangen van Amerika gaat thans niet uit naar heldendom, maar naar herstel; het verlangt geen vernuftigheden, maar *normalcy;* geen revolutie, maar restauratie; . . . geen chirurgie, maar rust".
Het wordt de rust van de "fabulous, gay and roaring twenties". Een rust die uitloopt op de beurskrach van 1929; een catastrofe die tien jaar later door een andere, nog ergere gevolgd zal worden.
Maar dan woont Franklin Delano Roosevelt met zijn brain-trust en zijn *New Deal* al zes jaar als de „rode president in het Witte Huis".

Four Freedoms - Fair Deal worden door die tweede catastrofe meer realiteit. Op voorzichtige wijze steekt Roosevelt het alleenstaande Engeland een hart onder de riem. Volkomen in de lijn van de idealen waaruit in 1776 Amerika als onafhankelijke natie geboren werd, plaatst hij 6 januari 1941 in een boodschap tot het Congres zijn geloof in de *Four Freedoms* tegenover de duistere machten die de wereld bedreigen. En in het voetspoor van Wilsons idealisme neemt hij acht maanden later met Winston Churchill het initiatief tot het Atlantic Charter. Het moet de basis zijn voor een toekomstige wereld waarin alle mensen in "freedom for fear and want" zullen leven, en het beginpunt voor de organisatie van de Verenigde Naties, waarvan later het hoofdkwartier in New York gevestigd wordt.
Japans aanval op Pearl Harbour brengt Amerika's isolationisme de doodsteek toe. Er is in 1945 geen weg meer terug. De Marshallhulp, de Berlijnse blokkade, de N.A.V.O. en vooral Trumans beroemde Point Four van zijn *Fair Deal-programma* zijn er de bewijzen van.

New Frontier — met de nadruk op *"new"* — noemt Kennedy na de weinig succesvolle periode van Eisenhowers presidentschap zijn plannen om Amerika weer in beweging te brengen.
De tegenstellingen met de communistische wereld — de Koude Oorlog — zijn scherper geworden. Met de moed en volharding van de pioniers aan de oude Amerikaanse frontier voor ogen en met

het idealisme van enkele van zijn grote voorgangers als voorbeeld wil Kennedy zijn landgenoten bezielen tot een nieuwe, een andere aanpak, zijn *New Frontier*.
Op 22 november 1963 maakt een aanslag een eind aan zijn leven èn aan de hoop die bijna de hele wereld op de jonge president gevestigd heeft. Door zijn inspirerend voorbeeld had hij in de bijna drie jaren van zijn leiderschap het vertrouwen van velen in eigen land en daarbuiten verworven: door zijn optreden in de Cubacrisis, door het kernstopverdrag dat met Rusland tot stand kwam, door zijn plan voor een Peace Corps, door zijn strijd tegen de armoede en voor de rechten van de Amerikaanse neger.

Great Society is de naam die Johnson aan zijn ideeën geeft en waarmee hij het programma van zijn voorganger wil uitbreiden en voltooien. Met energie gaat de man, die zich een leerling van Franklin Roosevelt voelt, aan het werk.
De Civil Rights Act, nog door Kennedy ingediend, wordt al in de zomer van 1964 aangenomen. Maar Johnson weet dat het negerprobleem niet alleen door een politieke wetgeving is op te lossen. Daarom wil hij met een plan van sociale maatregelen zijn *Great Society* realiseren, om zo de armoe in het algemeen en in het bijzonder de ellende in de negerslums te lijf te gaan. Het is een groots ideaal. Tegelijkertijd voert hij zijn land in een andere strijd aan: in Vietnam. Een erfenis uit de jaren toen de Koude Oorlog nog in alle felheid woedde. Het is de vraag of de president door zijn Vietnampolitiek de Great Society niet zo ernstig in de weg staat dat het "equality for all" verstikt wordt door het "liberty for all". (Zie de laatste alinea's van het hoofdstukje over de Great Society.)

GREAT EXPERIMENT

De jaren van overgang van Middeleeuwen naar de periode van Renaissance en Reformatie is een tijd waarin mensen onder invloed van een veranderend wereldbeeld over een beter bestaan gaan denken. Dat paradijs is een samenleving in een onbekende wereld waar ze, bevrijd van beperkingen die wereldlijke en kerkelijke machthebbers opleggen, een nieuw bestaan willen opbouwen. Thomas More heeft in *Utopia* — nergens-land — over zo'n samenleving geschreven.

De ontdekking van Amerika opent de weg naar die droom, naar het

nergensland, waar in vrijheid die ideale samenleving werkelijkheid kan worden. Zo begint uit het oude Europa een volksverhuizing die de grootste in de geschiedenis van de mensheid is geworden. Duizenden, duizenden mensen trekken naar een nieuwe wereld aan de andere kant van de oceaan, bezield door het verlangen hun ideaal, hun vrijheidsdroom te realiseren. Die kolonisten zijn immigranten uit vele Europese staten. Maar het aantal dat uit Engeland komt is verreweg het grootst. Het zijn daarom de Engelsen die op de jonge gemeenschappen aan Amerika's oostkust hun stempel zetten en deze gemeenschappen groeien uit tot één keten van dertien grote Britse volksplantingen. De strijd tussen koning en parlement in het 17e eeuwse Engeland, die in 1688/9 in de *Glorious Revolution* en de *Declaration of Rights* eindigt, zal in de 18e eeuw dan ook in de Nieuwe Wereld zijn haast onvermijdelijk en logisch vervolg vinden.

In het midden van die eeuw wordt de verhouding tussen het moederland en de Amerikaanse koloniën gaandeweg slechter. De spanning stijgt wanneer Engeland met een strengere belastingpolitiek de economische ontwikkeling van de koloniën in de weg staat. En de kolonisten voelen hun idealen, hun vrijheid en hun rechten nog meer bedreigd wanneer koning George III en het parlement in Westminster de Amerikanen belastingen willen opleggen zonder dat ze geraadpleegd zijn. Het eerste verzet openbaart zich en de eerste slachtoffers vallen. In deze labiele situatie arriveert de Engelsman Thomas Paine, een beschermeling van Benjamin Franklin, aan de overkant van de Atlantische Oceaan. In zijn pamflet *Common Sense* — de eerste Amerikaanse bestseller, er worden tienduizenden exemplaren van verkocht — roept hij januari 1776 zijn nieuwe landgenoten in niet mis te verstane woorden op tot actie:

> „... O! geliefd mensdom! Gij die niet alleen de tirannie, maar ook de tiran te lijf durft gaan, kom te voorschijn! Elke plaats in de oude wereld gaat onder onderdrukking gebukt. De vrijheid wordt rond de aardbol opgejaagd. Azië en Afrika hebben haar allang verdreven. Europa ziet haar als een vreemdeling en Engeland heeft haar gewaarschuwd te vertrekken. O! ontvang de vluchteling en maak op tijd een toevluchtsoord voor de mensheid gereed."

Op 4 juli van datzelfde jaar komt er uit Philadelphia waar afgevaardigden van alle dertien koloniën in Congres bijeen zijn een reactie. Deze luidt:

„Wanneer het in de loop van de gebeurtenissen voor een volk noodzakelijk wordt om de politieke banden, die het met een ander volk verbonden hebben, te verbreken en onder de volken der aarde de aparte en gelijkwaardige plaats te gaan innemen, waarop het volgens de wetten van de natuur en van de God der natuur recht heeft, dan vereist een gepaste eerbied voor de meningen van de mensen, dat dit volk de redenen uiteenzet die tot deze scheiding dwingen.

Wij houden de volgende waarheden voor vanzelfsprekend: dat alle mensen gelijk geschapen zijn; dat zij door hun Schepper met zekere onvervreemdbare rechten begiftigd zijn; dat tot deze rechten behoren: het Leven, de Vrijheid en het Streven naar Geluk . . ."

Door deze *Declaration of Independence* wordt de breuk met Engeland een feit. In de vrije Nieuwe Wereld is een onafhankelijke staat geboren. Eindelijk lijkt de droom van het nergensland werkelijkheid te zullen worden. Een nergensland dat als het eerste grote democratische experiment in de geschiedenis, gebaseerd op het geloof in de redelijkheid en het saamhorigheidsgevoel van de mens, een voorbeeld voor heel de mensheid moet zijn.

Als de strijd tegen Engeland achter de rug is wordt de bestuursvorm van de jonge staat een urgent probleem. Zullen de denkbeelden die de basis van de Onafhankelijkheidsverklaring zijn, geconcretiseerd kunnen worden in een *grondwet* die de grondslag vormt voor een goed werkende democratie?

Na langdurige en spannende beraadslagingen komt in 1787 een raad van wijze mannen — ze hebben de naam Founding Fathers gekregen — onder voorzitterschap van George Washington met een ontwerp klaar. Het is een staatsregeling geworden waarin naar de ideeën van John Locke en Montesquieu een deling van de macht is toegepast en waaraan vier jaar later in de *Bill of Rights* tien amendementen worden toegevoegd die de vrijheid van het individu en van de staten garanderen. Wanneer het grondwetsontwerp door de dertien staten aangenomen en Washington tot president gekozen is, lijken de moeilijkheden op het eerste gezicht verdwenen. Maar juist onder de regering van de man die zo'n belangrijk aandeel in de eenwording van zijn land heeft gehad, treedt de eerste partijvorming op: *Federalisten* die aan de federale (centrale) regering een sterk gezag willen geven en van een bondgenootschap met het tegen Engeland in oorlog

zijnde Frankrijk niet willen weten, en de *anti-federalistische Republikeinen* die opkomen voor de rechten van de deelstaten en zich wèl bij Frankrijk willen aansluiten, staan fel tegenover elkaar. Verontrust waarschuwt Washington het Amerikaanse volk aan het einde van zijn presidentschap in een *Farewell Address* tegen het aangaan van bondgenootschappen met Europese mogendheden en tegen de steeds duidelijker wordende onderlinge verdeeldheid. Zijn waarschuwing zal meer indruk maken dan de oproep tot eensgezindheid.

De stroom van landverhuizers naar het Land van Belofte doet er de bevolking èn het aantal staten dat in de Unie opgenomen wordt voortdurend groeien:

jaar	*bevolking*	*staten*
1800	5 miljoen	16
1830	13 miljoen	24
1860	31 miljoen	33

Met deze stroom en uitbreiding groeit in de melting pot — deze smeltkroes van mensen — het probleem hoever de zeggenschap van de federale regering in Washington zich over de deelstaten uitstrekt. Een probleem dat steeds meer samenhangt met de vraag of zwarte slaven de gelijken zijn van hun blanke meesters. Letterlijk: of de begrippen "equal" en "liberty" uit de Declaration of Independence ook voor negers gelden. „Nee", zeggen de *Democraten* — de vroegere antifederalistische Republikeinen — in de zuidelijke staten. „Ja", zeggen de *Republikeinen* — de vroegere Federalisten — in het Noorden.
Het experiment dat in 1776 vol idealisme begonnen is, dreigt volkomen vast te lopen. De lange advocaat Lincoln uit Springfield in de staat Illinois waarschuwt in 1858: *„Een huis dat tegen zichzelf verdeeld is kan niet bestaan."*
Wanneer die Republikeinse advocaat twee jaar later tot president wordt gekozen, treedt het Zuiden uit de Unie. George Washingtons oproep om de eenheid te bewaren is totaal vergeten.
Dat deze crisis, deze verschrikkelijke burgeroorlog, niet het einde van het grote experiment betekent is het werk van dezelfde man wiens verkiezing de Verenigde Staten uit elkaar heeft doen vallen: Abraham Lincoln. Glashelder geeft hij in zijn *Gettysburg Address* het doel van de strijd aan:

„Viermaal twintig en zeven jaar geleden hebben onze voorvaderen op dit continent een nieuwe natie voortgebracht, ontvangen in vrijheid en gewijd aan de stelling dat alle mensen gelijk geschapen zijn.
Thans zijn we in een grote burgeroorlog gewikkeld, waarin uitgemaakt wordt of deze, of enige natie die zo ontvangen en gewijd is, kan blijven bestaan . . ."

Lincoln zal niet alleen wat hij over het begrip "equal" zegt in praktijk brengen door de slaven de vrijheid te geven; hij redt ook het experiment, de Unie, door zijn volhardend geloof in het ideaal: de Amerikaanse democratie. Een ideaal dat hij zelf omschreven heeft met de woorden: „een regering van het volk, door het volk en voor het volk" en dat hij ziet als "the last best hope of the earth."

NEW FREEDOM - NEW WORLD

In de jaren tussen Burgeroorlog en Eerste Wereldoorlog groeien de Verenigde Staten van Noord-Amerika uit tot grote mogendheid. Een staat waarin het landbouwoppervlak in korte tijd is verdubbeld, maar waarin de industrie een duidelijk overheersende positie gaat innemen. *De frontier,* de steeds meer naar het westen opschuivende grensstrook waar de pioniers zich vestigden om het gebied bewoonbaar te maken, *is bij het bereiken van de Stille Oceaan voorgoed verdwenen.*
De bevolking heeft een enorme groei ondergaan; vierentwintig miljoen immigranten zijn in deze periode de Nieuwe Wereld binnengekomen. Heel het continent is nu door talloze spoorlijnen opengelegd en overal heeft de mens zich in de Unie gevestigd:

jaren	*bevolking*	*staten*
1870	39 miljoen	37
1920	106 miljoen	48

In deze zelfde jaren brengen de enorme natuurlijke rijkdommen van dit land een *Tweede Amerikaanse Revolutie* op gang, die aan de hand van een cijfervergelijking zichtbaar gemaakt kan worden:

jaren	*staalproduktie*
1870	77.000 ton
1920	47.000.000 ton

Het is een industriële ontwikkeling die eveneens voortgejaagd wordt door indrukwekkende technische uitvindingen: de telefoon, de gloeilamp, de schrijfmachine, het aluminium, het bakeliet, de grammofoon, de vliegmachine, de auto, de radiolamp en de lift die mèt het staal de wolkenkrabber mogelijk maakt. Maar het is een ontwikkeling die een gevaarlijke trustvorming in het leven zal roepen.

De uitvinder die het meest tot de fantasie spreekt, is de gloeilamp-„ontdekker" Edison. De man die van krantenjongen tot miljonair opklimt, die zijn geliefde in morsecode ten huwelijk vraagt en die bij zijn dood meer dan veertienhonderd patenten op zijn naam heeft staan. Zijn vriend is een andere legendarische figuur uit de geschiedenis van het industriële Amerika: autokoning Henry Ford, die in 1909 met zijn beroemde model T de eerste massaproduktie op gang brengt en die in nog geen twintig jaar vijftien miljoen wagens van dit type verkoopt. Een verkoop die weer stimulerend heeft gewerkt op de produktie in het oliebedrijf waarin de supermiljonair John D. Rockefeller „de rijkste man ter wereld" is geworden. Zijn levensverhaal is geheel versmolten met dat van de Standard Oil Company, één van de grootste trusts, de „pantserwagens van het Amerikaanse kapitalisme in opmars", geleid door "captains of industry", de "empire-builders of the United States" waartoe ook Carnegie, Morgan en Vanderbilt gerekend moeten worden.
Zij zijn het die de Verenigde Staten tot het grootste industrieland van de wereld hebben gemaakt. Een land dat op dat ogenblik meer steenkool, staal en olie produceert dan enig andere natie.

Deze economische groei en technische successen die de Amerikaan als het resultaat van de vrijheid in zijn democratische samenleving ziet, brengen hem — mede onder invloed van het *sociaal Darwinisme* * uit die jaren — tot een idealistisch nationaal zelfvertrouwen en superioriteitsgevoel dat in 1898 zelfs op een bekend tijdsverschijnsel, een imperialistische oorlog uitloopt: het conflict met Spanje.
Met de hulp van de zelfverzekerde kolonel Theodore Roosevelt en zijn vrijwilligers, de Rough Riders, wordt Cuba betrekkelijk snel veroverd. Groot is het enthousiasme erover. Aan alle kanten laait het patriottisme op, zich uitend in de in die dagen ontstane mars "Stars and Stripes for ever", die overal ten gehore wordt gebracht.

* Zie deeltje TEKSTEN, pag. 15.

Heel wat moeilijker wordt daarna de strijd in de jungle op de Filippijnen, waar maar liefst 75.000 militairen afkomstig uit de U.S.A. bezig zijn *"to take up the White Man's burden"* *. Moeilijk is het ook voor veel Amerikanen een antwoord te geven op de vraag of deze woorden, die Rudyard Kipling in 1899 neerschrijft èn de activiteiten van Amerika's soldaten aan de andere kant van de Stille Oceaan wel in overeenstemming zijn met de ideeën uit de Onafhankelijkheidsverklaring van 1776.

In elk geval is het wèl duidelijk dat het jaar *1898 het begin betekent van een wijziging in de politiek van een groeiende wereldmacht:* de rijk en machtig geworden republiek zet voor het eerst een stap buiten het isolationisme; zij lijkt op het wereldtoneel een grotere rol te gaan spelen.

Duidelijk worden ook de gevaren die de *monopolieposities van de concerns en trusts* voor een democratische samenleving met zich meebrengen. Zullen zij die samenleving geheel gaan overheersen? Zelfs Teddy Roosevelt gaat de ernst van de toestand inzien.

Niet hij, maar de stijvere Democraat Woodrow Wilson, sinds twee jaar gouverneur van de staat New Jersey, wordt in november 1912 tot president van de Verenigde Staten gekozen. Wilsons optreden zal veel in beweging brengen.

In de eerste plaats omdat hij, man uit het Zuiden en uit de Democratische Partij — in de tijd van Jefferson ook wel de Anti-federalistische genoemd — aanvaardt dat de centrale federale regering in Washington in bepaalde omstandigheden in de maatschappij móét ingrijpen. Hij legt zijn ideeën neer in een program van actie tegen de monopolies, dat hij de *veelzeggende naam New Freedom* geeft. Zo heeft door Wilsons optreden de Democratische Partij zich vóór staatsbemoeienis uitgesproken. Wie daar niet voor voelt zoekt zijn toevlucht bij de Republikeinen — the "Grand Old Party" van Abraham Lincoln! — waarbij als vanouds velen uit de industriële wereld zich hebben aangesloten.

Om zijn denkbeelden te realiseren gaat de nieuwe president met grote ijver aan het werk en het Congres wordt door hem overstelpt met voorstellen. Midden in zijn hervormingsactiviteiten moet Wilson zijn aandacht bij de gebeurtenissen in Europa bepalen, waar begin augustus 1914 een strijd op leven en dood is uitgebroken: de *Eerste Wereldoorlog.*

* Zie deeltje TEKSTEN, pag. 15—17.

Een Amerikaanse karikatuur van vóór 1917. Wilson krijgt van het Congres een geweer met de mededeling: „Hou ons neutraal al moet je er ook voor vechten". Boven hem George Washingtons Farewell Address.

In de tweede plaats brengt Wilson zijn land in beweging door zijn buitenlands beleid: zijn strijd voor een betere wereld die verwezenlijkt moet worden door de oprichting van een internationale vredesorganisatie: de Volkenbond.
De eerste jaren van de oorlog zet de president — gesteund door het Congres — evenwel hardnekkig de traditionele isolationistische politiek voort.
Niettegenstaande bankiers in New York aan Engeland en Frankrijk geweldige kapitalen lenen voor de aankoop van oorlogsmateriaal waar de Amerikaanse industrie wel bij vaart en niettegenstaande onschuldige Amerikaanse burgers op de Atlantische Oceaan door Duits oorlogsgeweld omkomen, weet Wilson tóch zijn neutraliteitspolitiek te handhaven. Terecht kan de Democratische Partij dan ook in 1916 voor zijn herverkiezing als president ijveren onder de leus: "He kept us out of war!"
Langzaam maar zeker krijgt de oorlog in Europa voor de president echter het karakter van een strijd tussen democratie en dictatuur. Al heeft de afloop van het conflict Amerika om economische redenen nooit onverschillig gelaten, ideëel is dat bij velen in de Nieuwe Wereld net zo min het geval.
De Duitsers duwen tenslotte zelf de Amerikanen in geallieerde richting: hun onbeperkte duikbootoorlog, die het beginsel van de vrije zee aantast, en hun steun zoeken bij Mexico, wat in strijd is met de Monroeleer, doen president Wilson op 2 april 1917 het Congres voorstellen de Centralen de oorlog te verklaren:

> „... wij zullen vechten voor de dingen die ons steeds het meest aan het hart hebben gelegen: voor de democratie, voor het recht van geregeerden om een stem te hebben in hun eigen regering, voor de rechten en vrijheden van kleine volken, voor een algemene heerschappij van het recht door de samenwerking van vrije volken die vrede en veiligheid voor alle natiën zal brengen en de gehele wereld tenslotte vrij zal maken..."

Velen zien het nu als: "a crusade for freedom and democracy". "Lafayette we are here!" is de kreet van de Amerikaanse soldaten die in de zomer van 1917 in Frankrijk aan land gaan.
Liberty loans brengen meer dan $ 20 miljard op om Wilsons kruistocht te betalen. Vijf miljoen mannen zijn binnen een jaar onder de wapenen geroepen. Twee miljoen worden er naar Europa gezonden.

Zo voert de wereldmacht Amerika oorlog voor *de droom van "a New*

World". In januari 1918 vertelt de president in zijn Fourteen Points hoe die wereld eruit moet zien. Hij reist zelf naar Parijs — de eerste Amerikaanse president die Europa bezoekt! — om aan de onderhandelingstafel tegenover Clemenceau en Lloyd George zijn plannen, met name de oprichting van de Volkenbond, veilig te stellen. Maar de Republikeinse meerderheid in de Senaat, die door de president over de Parijse onderhandelingen zo goed als niet is ingelicht, weigert het volgend jaar het Vredesverdrag van Versailles goed te keuren. Het doel van de kruistocht is vergeten. De droom blijft een droom. De kreet is nu: "Lafayette, we have quit!"
Woodrow Wilson is een gebroken man wanneer de Nieuwe Wereld opnieuw Europa de rug toekeert en de vertrouwde politiek van het isolationisme hervat. Amerika wil immers "back to normalcy", zegt de pasgekozen Republikeinse president Harding, „de grootste onbenul die ooit het presidentschap veroverde".

De tragiek is dat eerst een tweede grote oorlog het machtige Amerika tot inzicht zal brengen dat Wilsons idealistische vredespolitiek voor een nieuwe, betere wereld inderdaad van visie heeft getuigd. Maar die wereld is dan door de moderne communicatiemiddelen nóg weer kleiner geworden.

NORMALCY - NEW DEAL

Amerika wil *back to normalcy.* Dat is: *het wil terug naar de tijd vóór Wilsons New Freedom,* toen de regering in Washington zich nog niet met het economische leven bemoeide en er van Amerikaanse verplichtingen elders in de wereld nog geen sprake was. Ongestoord willen de Amerikanen van de steeds groter wordende rijkdom van hun land genieten. Rijkdom is er. Dat blijkt wel uit het feit dat het aantal miljonairs van 7500 in 1914 tot 40.000 in 1919 is gestegen. Het zijn mensen die zeggen dat ze "business" willen èn "prosperity for ever" en die met elkaar in, zoals iemand het genoemd heeft, "the fabulous, gay and roaring twenties" terecht komen.

"Fabulous" vanwege de onvoorstelbare groei van de industrie, die zich door hoge invoerrechten tegen buitenlandse concurrenten beschermd weet en die geweldige hoeveelheden auto's, radio's, stofzuigers, koelkasten en oliebranders de Amerikaanse markt op smijt.
"Gay and roaring" want de ene rage na de andere houdt Amerika

in die twintiger jaren bezig: de kruiswoordpuzzle en de marathondans, de boks- en de baseballwedstrijden, Lindbergh die de Atlantische Oceaan overvliegt en Charlie Chaplin en andere sterren uit Hollywood die op het bioscoopdoek verschijnen, de jazz met zijn blues en zijn boogie woogie en de moderne dans zoals de charleston, de tango en de foxtrot. Het is allemaal vrolijk en opwindend wat de klok slaat. Niet vrolijk, maar wél opwindend zijn de „heksenjachten" in de twintiger jaren. Op communisten, op katholieken, op Joden, op alles wat zogenaamd niet honderd procent Amerikaan is. De immigratie wordt beperkt en Europa lijkt nog verder weg. De *Ku Klux Klan,* die opnieuw tot leven en bloei komt, is actiever en misdadiger dan ooit. Vele negers zijn er het slachtoffer van.
Actief en misdadig zijn ook de dranksmokkelaars die het in 1920 door een drankverbod drooggelegde Amerika toch van alcoholische dranken willen voorzien. Uit hun activiteit zal zich een ongekend gangsterdom ontwikkelen, waarvan vooral Al Capone een berucht leider is geweest.

Dit Amerika, dat naar Hardings woorden "back to normalcy" wil en dat daarin door de na hem volgende Republikeinse presidenten Coolidge en Hoover volkomen vrij gelaten wordt, glijdt langzaam maar zeker naar *de economische catastrofe van 1929.*
Wanneer de export van Amerikaanse produkten naar de overzijde van de Atlantische Oceaan gering blijft, omdat het bij Amerika diep in de schuld staande Europa nu eenmaal weinig enthousiasme voor Uncle Sam's protectionistische politiek kan opbrengen; wanneer de produktie en kredietverlening in Amerika steeds verder wordt opgevoerd, terwijl de binnenlandse markt verzadigd raakt en de onverkochte voorraden groeien; wanneer geldbelegging tenslotte op grootscheepse speculatie is uitgelopen, dàn zakt op 24 oktober 1929 met een reusachtige klap die hele wereld van schijnwelvaart in elkaar. Binnen twee maanden is de totale beurswaarde in Wallstreet met meer dan $ 40 miljard gedaald. Ruim 80.000 banken en andere bedrijven worden de komende paar jaar gesloten of gaan failliet. En de staat die in 1929 zich er op beroemt 30.000.000 auto's op straat te hebben, telt enkele jaren later 15.000.000 werklozen langs de weg. Dat is er geworden van het land waarvan Hoover tijdens zijn verkiezingscampagne in 1928 voorspelde: „Wij zijn in Amerika dichter bij de definitieve triomf over de armoede dan enig land in de loop der geschiedenis ooit is geweest!" De hoogste Republikeinse wijsheid op

de steeds groter wordende chaos en ellende blijft: Laat de federale regering niet ingrijpen. De "normalcy" moet vooral gehandhaafd blijven!

De reactie komt in de zomer van 1932 op de Conventie van de Democratische Partij, die Franklin Delano Roosevelt, gouverneur van de staat New York, tot kandidaat voor het presidentschap kiest.
In een rede tot die Conventie ontvouwt Roosevelt zijn plannen. Een programma dat hij met zijn *brain-trust,* een groep vertrouwde raadgevers hoofdzakelijk uit de wetenschappelijke wereld, heeft opgesteld. Hij belooft géén berusting, maar actie. En als hij zijn lange toespraak geëindigd heeft met *"I pledge you, I pledge myself to a New Deal for the American people.* This is more than a political campaign, it is a call to arms", reageert het orkest met "Happy days are here again." Met overweldigende meerderheid wordt Roosevelt tot president gekozen. Hij zal het tot zijn onverwachte dood op 12 april 1945 blijven. De enige Amerikaan die zoveel jaren achtereen dit zware ambt heeft uitgeoefend.
Onbevreesd begint de nieuwe president met het beloofde regeringsingrijpen: *de nieuwe bedeling,* zijn New Deal; waarbij hij, als bijkomstig verschijnsel, van bijna alle letters van het alfabet gebruik zal maken:
De Emergency Banking Act (*EBA*) brengt, nadat alle banken verplicht acht dagen gesloten zijn geweest, het geldverkeer onder het toeziend oog van de minister van financiën weer op gang. De Agricultural Adjustment Act (*AAA*) regelt de produktiebeperking op het platteland; boeren die mee willen werken krijgen een vergoeding van de regering, die ook overschotten opkoopt. De National Industry Recovery Act (*NRA*), die de blauwe arend als symbool van de New Deal invoert, stelt de industrieën onder overheidstoezicht, bevordert de koopkracht en verbetert de sociale toestanden. De Tennessee Valley Authority (*TVA*), één van de grote openbare werken die de regering onderneemt om de economie op gang te brengen, is het grootste en beroemdste voorbeeld van New Deal-activiteiten geworden: in de Tennesseevallei, een achterop geraakt gebied, wordt de strijd aangebonden tegen het water van de Tennesseerivier en tegen de erosie, worden fabrieken, huizen en boerderijen gebouwd en de noodlijdende bevolking herschoold; binnen tien jaar zijn de inkomsten er met 45 % gestegen. Tenslotte voert Roosevelt *sociale wetten* in en maakt een eind aan de drooglegging.

Talloos en gevarieerd zijn de maatregelen die de regering in Washington onderneemt.
Groot is de verontwaardiging bij de politieke tegenstanders en fel is soms de tegenwerking. Een vergrijsd Hooggerechtshof — zes van de negen rechters zijn boven de zeventig — verklaart verschillende maatregelen en wetten zelfs ongrondwettig. Voor sommigen is het gebruiken van de naam Roosevelt als het uitspreken van een vies woord. Anderen zien in hem een communist van de ergste soort en zijn voorganger *Hoover noemt de New Deal „de gruwelijkste aanslag op de geest van de vrijheid, die de natie sinds de dagen van het koloniale Amerika meegemaakt heeft."*
Steeds luider wordt de kritiek. Het lijkt wel alsof iedereen tegen de „rode president" is. Behalve... de kiezers: in 1936 behaalt hij in 46 van de 48 staten de meerderheid.

Roosevelt weet zelf wel dat het doel nog op geen stukken na bereikt is. In zijn tweede inaugurele rede, 20 januari 1937, erkent hij "...I see one third of a nation ill-housed, ill-clad, ill-nourished..."
Zelfs in 1939 zullen er in Amerika nog 9.000.000 werklozen zijn, die pas door die andere catastrofe, de *Tweede Wereldoorlog,* aan de slag kunnen. De president zal dan aan nog grotere problemen het hoofd moeten bieden en evenals indertijd de hervormer Wilson zal Roosevelt hierin zijn land op idealistische maar ook realistischer wijze voorgaan.

FOUR FREEDOMS - FAIR DEAL

De Eerste Wereldoorlog heeft de verhoudingen in de wereld totaal veranderd. Bijna alle deelnemende staten zijn verzwakt of geruïneerd uit de strijd te voorschijn gekomen. Met *de Verenigde Staten* is dat niet het geval. Integendeel, dit land *lijkt de grote wereldbeheerser te zijn geworden.* En president Wilson de wereldredder, de messias.
Maar het verlangen van de Amerikanen gaat niet in de richting van Wilsons New World, waarin de League of Nations een oorlog onmogelijk moet maken. Amerika wil een "farewell to Europe" en terug naar de aloude politiek van onzijdigheid. Het voelt er niet voor Amerika's lot door artikel X van het Volkenbondshandvest, een onderdeel van het vredesverdrag van Versailles, aan dat van Europa te verbinden. Dit artikel verplicht immers de Volkenbondsleden tegen een eventuele toekomstige agressor actief op te treden.

De terugkeer tot het isolationisme houdt evenwel niet in dat de Verenigde Staten geen invloed willen uitoefenen als er Amerikaanse belangen op het spel staan. Een conferentie die de onderlinge sterkte tussen de oorlogsvloten van Amerika, Engeland, Frankrijk, Italië en Japan regelt, wordt dan ook in 1921/2 in Washington gehouden. En van de internationale commissie van financiers die twee jaar later de betaalkracht van Duitsland moet onderzoeken is de Amerikaan Dawes voorzitter. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kellogg neemt zelfs in 1928 met de Fransman Briand het initiatief tot het Kellogg-Briand-pact dat de oorlog voorgoed moet uitbannen. *Maar al deze activiteiten brengen voor Amerika geen gevaarlijke consequenties mee.* De neutraliteit blijft gegarandeerd.

Het optreden van Mussolini en Hitler en van Japan in de dertiger jaren doet in de Verenigde Staten het isolationisme eer toe- dan afnemen. Amerika wenst de ogen voor de dreigende werkelijkheid te sluiten en neemt een *Neutraliteitswet* aan die het leveren van wapens en munitie en het verstrekken van dollarleningen aan élke oorlogvoerende staat onmogelijk maakt.
Eén Amerikaan onderkent het gevaar. Wetend dat binnen afzienbare tijd een oceaan voor een aanval van overzee geen hindernis meer zal zijn, probeert president Franklin Delano Roosevelt de openbare mening in zijn land om te buigen. In 1937 meent hij dat alle vredelievende landen gezamenlijk de agressieve naties moeten isoleren. Zijn woorden worden door een deel van zijn landgenoten met gehuil ontvangen. Ze reageren met de oprichting van het America First Committee.
Het is voor de president een aanwijzing dat hij omzichtig te werk moet gaan. De uitslag van een opinie-onderzoek na Hitlers aanval op Polen in september 1939 maant eveneens tot voorzichtigheid: 30 % van Amerika's bevolking is voorstander van een zuiver isolationistische politiek en 37,5 % wenst de Engelse, noch de Duitse zijde te kiezen.
Toch kondigt Roosevelt diezelfde maand een wijziging van de Neutraliteitswet aan. Twee maanden later wordt ze door het Congres aanvaard: de oorlogvoerenden mogen contant oorlogsmateriaal in Amerika kopen als ze zelf voor het vervoer zorgen. Het is duidelijk een bevoordeling van Engeland en Frankrijk die de zee beheersen.
Als Engeland in 1940 alleen komt te staan móéten de Verenigde Staten definitief een keuze doen. Steeds duidelijker wordt immers ook

de dreiging voor de Nieuwe Wereld. Roosevelt wijst op die dreiging. Hij wil Amerika tot *„het arsenaal van de democratie"* maken.
Teruggrijpend naar de idealen waaruit Amerika's onafhankelijkheid geboren werd en waaruit ook Woodrow Wilson zijn ideeën voor een betere wereld geput had, stelt de president het Congres op 6 januari 1941 voor de beslissende keus tussen de wereld van de tirannie en die van de *Four Freedoms:* "freedom of speech and expression; freedom of worship, everywhere in the world; freedom from want and freedom from fear."
Het Congres doet de keus. Aangespoord door Churchill's "Give us the tools and we will finish the job" neemt het de *Lend-Lease Act* aan: voortaan hoeft Engeland, dat geen dollars meer heeft, de rekeningen van geleverd Amerikaans oorlogsmateriaal niet meer meteen te voldoen; het kan het materiaal lenen en na gebruik teruggeven of later betalen. Met dit besluit lijken de Verenigde Staten het leiderschap over de vrije wereld werkelijk aanvaard en de neutraliteit verlaten te hebben.
Zo vormen Roosevelts Four Freedoms — die volgens hem de werkelijke mensenrechten zijn waardoor een toekomstige wereldorde verzekerd kan worden — de basis voor het *Atlantic Charter* dat hij in augustus 1941 samen met Churchill aan boord van een oorlogsschip in de baai van New Foundland (zie karikatuur van David Low) heeft opgesteld en dat de grondslag zal worden voor het *Handvest van de Verenigde Naties* dat in juni 1945 door de afgevaardigden

van vijftig staten in San Francisco is aanvaard. De Tweede Wereldoorlog waarin op 7 december 1941 de Amerikanen door Japans aanval op Pearl Harbour tenslotte zelf betrokken zijn geraakt, is dan bijna verleden tijd. En het Amerikaanse Congres dat het handvest ratificeert, keurt daarmee de toetreding tot de nieuwe wereldorganisatie goed. *Een herhaling van 1919 blijft achterwege.* De vrede is een feit en de samenwerking in de United Nations kan gaan beginnen. Het ideaal van de éne wereld en de vier vrijheden lijkt gerealiseerd te zullen worden.

Spoedig zal blijken dat het ideaal nog onbereikbaar is en dat er eerder van een koude oorlog en een verdeelde wereld gesproken moet worden. Een toestand die voor het eerst goed duidelijk wordt wanneer Rusland in 1946 in de Veiligheidsraad over het Amerikaanse plan om de atoombewapening onder internationaal toezicht te stellen, zijn veto uitspreekt.
Steeds groter wordt de controverse. Tegenover de Russische activiteiten in Griekenland en Turkije stelt Roosevelts opvolger president Truman in maart 1947 zijn *Trumanleer,* het begin van de *containment-politiek.* De Verenigde Staten beloven steun aan de landen die door het communisme worden bedreigd. Stalins poging het volgend jaar door een blokkade Berlijn onder controle te krijgen, loopt door de Amerikaanse luchtbrug dan ook op niets uit. Steeds duidelijker verbindt Amerika zijn lot aan dat van Europa: het *Marshallplan* helpt de door de oorlog getroffen Europese landen weer op de been; en in de *Noord-Atlantische Verdrags Organisatie* aanvaarden de Verenigde Staten het feit dat zij deel uitmaken van een Atlantische gemeenschap met een gemeenschappelijke erfenis van idealen en verlangens van vrijheid en democratie.
Maar de Verenigde Staten voelen niet alleen ten opzichte van de Atlantische gemeenschap verplichtingen. Zij aanvaarden die ook daarbuiten. Op 20 januari 1949 kondigt Truman in zijn inaugurele rede plannen en maatregelen aan om het leven overal in de wereld, ook in de achtergebleven gebieden, op hoger peil te brengen. Het is het beroemde *Point Four van zijn aangevuld Fair Deal-programma,* de voortzetting van denkbeelden die ook Wilson en Roosevelt gekoesterd hebben.
Het is echter ook een onderdeel van de strijd die in de *Koude Oorlog* gestreden wordt en die het volgend jaar, in 1950, in Korea in alle felheid zal losbarsten.

In 1953, in het eerste jaar van het presidentschap van de Republikein Dwight D. Eisenhower komt — enkele maanden na de dood van de Russische leider Jozef Stalin — in Oost-Azië de vrede tot stand. De Russen willen er, evenals in Oost-Duitsland, geen vrije verkiezingen. De 38ste breedtegraad wordt als grens tussen Noord- en Zuid-Korea gehandhaafd, zoals vroeger op de conferentie in Potsdam al afgesproken was. Honderdveertigduizend militairen uit de Verenigde Staten zijn in die drie jaar in Korea gesneuveld of gewond. De helft van het aantal Amerikaanse doden en gewonden tijdens de Eerste Wereldoorlog! Amerika slaakt een zucht van verlichting dat de strijd voorbij is en het ziet er naar uit dat Amerikaanse soldaten nooit meer in Azië zullen worden ingezet.
Na Stalins dood lijkt Rusland meer open te staan voor een gesprek. Zo komen de politici uit Oost en West in 1954 in Genève bijeen om de toestand in het vroegere Frans Indo-China te bespreken: Laos en Cambodja worden onafhankelijke en neutrale staten; *Vietnam* wordt verdeeld in het communistische Noord-Vietnam met als hoofdstad Hanoi en het westers georiënteerde Zuid-Vietnam met Saigon als hoofdstad. Een *vreedzame coëxistentie* tussen de Oostelijke en Westelijke wereld schijnt aanvaard en mogelijk.
Oost en West ontmoeten elkaar het volgend jaar opnieuw. Nu op een topconferentie van de Grote Vier, waar Eisenhowers ontwapenings- en inspectieplannen door de Russen niet geaccepteerd worden. Ze verlangen liquidatie van de NAVO.
Ofschoon de Koude Oorlog voorbij lijkt, is de *ideologische tegenstelling* tussen Oost en West niet verdwenen. Het is een tegenstelling die mede door het optreden van Amerika's minister van buitenlandse zaken Dulles een niet te doorbreken starheid krijgt. De onderlinge verhoudingen worden er niet beter op als in oktober 1957 en de eerste jaren daarna de Sovjet-Unie op het gebied van de ruimtevaart opmerkelijke prestaties levert, die de achterstand van de Verenigde Staten op dit terrein duidelijk demonstreren. Bovendien weet op *Cuba* Ruslands vriend Fidel Castro, die aan dictator Batista's bewind een eind gemaakt heeft, de macht in handen te krijgen, terwijl de Russen in Zuidoost-Azië en in de Kongo politieke activiteiten ontplooien.

Zo is de wereldsituatie bij de presidentsverkiezingen van 1960. Eisenhower, die niet herkiesbaar is, steunt zijn vice-president Richard Nixon,

de Republikeinse kandidaat. De Democraten willen de jonge katholieke senator John F. Kennedy als president. Vooral ook door het inschakelen van de televisie wordt het één van de spannendste verkiezingen uit de Amerikaanse geschiedenis. In vier televisiedebatten maakt het Amerikaanse kiezersvolk met beide rivalen kennis. De strijd loopt uit op een nek-aan-nek race en op een overwinning voor Kennedy.

Met John F. Kennedy zetelt er na een onderbreking van acht jaar weer een Democraat in het Witte Huis. Hij zal een president zijn die in zijn beleid zich in alle praktische nuchterheid wil laten leiden door het geloof en het idealisme dat de leiders van de Revolutie voortdreef, een idealisme en geloof in het grote experiment dat Lincoln bezielde en dat terug te vinden is bij mannen als Wilson, Roosevelt en Truman. Kennedy wil ook zo'n man zijn. Het blijkt uit zijn rede tot de Democratische Conventie in Los Angeles als hij zijn *New Frontier-idee* uiteenzet. Hij herhaalt het bij zijn inauguratie in Washington. Zijn motto is: "to get America moving again". Amerika moet in beweging gebracht. Geen stilstand bij de oude grenzen, maar voorwaarts naar nieuwe horizonten!
Geïnspireerd door dit ideaal en met deze droom voor ogen gaan Kennedy en zijn medewerkers aan het werk. In zijn buitenlandse politiek is de nieuwe president voorzichtig, maar niet bang; vastberaden, maar zó dat de mogelijkheid om met de Russen tot een betere verstandhouding te komen steeds in het oog wordt gehouden.
Hij laat dat zien, als in augustus 1961 de Berlijnse muur gebouwd wordt en als de Russen in oktober 1962 raketbases op Cuba gaan aanleggen. Het *kernstopakkoord* dat een jaar daarna met de Sovjet-Unie gesloten wordt, is een indrukwekkend resultaat van zijn politiek.
Zijn durf en actie toont hij ook in de oprichting van een *National Peace Corps,* een organisatie van jonge mannen en vrouwen die in ontwikkelingsgebieden hulp zullen verlenen; in de stichting van de interamerikaanse organisatie Alliance for Progress, bedoeld om de armste landen in Latijns Amerika te hulp te komen en immuun te maken voor het communisme; in zijn denkbeelden over een Atlantisch deelgenootschap, zijn *Grand Design,* waarin hij de onderlinge afhankelijkheid beklemtoont; in zijn plan voor verlaging van Amerikaanse douanetarieven om de wereldhandel te bevorderen, een plan dat de naam van *Kennedyronde* zal krijgen en dat de protectionistische

economische politiek van de Verenigde Staten, één van Amerika's heilige huizen, een flinke duw geeft.
De binnenlandse situatie heeft eveneens voortdurend zijn belangstelling. Hij dient wetten in ter bestrijding van de armoede en ter bevordering van de medische zorg, want 25 % van de bevolking van het rijke Amerika moet van een ontoereikend inkomen zien rond te komen en mist voldoende medische verzorging; hij neemt maatregelen tegen machtige staalconcerns die prijsverhogingen willen doorvoeren; hij probeert het onderwijs te verbeteren; bevordert het wetenschappelijk onderzoek en vraagt meer geld voor de ruimtevaart; treedt op tegen onwillige gouverneurs van zuidelijke staten die de rechten van de negers in de weg staan en dient bij het Congres de *Civil Rights Act* in die de negers eindelijk, honderd jaar na de afschaffing van de slavernij, zal geven waar ze recht op hebben.
Kennedy's optreden en activiteiten, zijn New Frontier, waarmee hij Amerika in beweging brengt en het de weg naar nieuwe grenzen wijst, wekken groeiende bewondering. De uitslag van de tussentijdse verkiezingen bewijzen het. Maar groot is ook het verzet. Een meerderheid in het Congres is weinig enthousiast over de plannen en ideeën die de president met zijn brain-trust uitdenkt. Zuidelijke Democraten en conservatieve Republikeinen vinden elkaar in hun afschuw voor negerrechten of hun afkeer van federale overheidsbemoeienis. Het zijn oude en bekende problemen. Vooral deze politieke tegenstanders zetten John Kennedy de voet dwars.
Héél veel van diens plannen en ideeën zijn dan ook nog niet gerealiseerd als in de zuidelijke stad Dallas drie ordinaire kogels een eind aan zijn leven maken en een verbijsterde wereld hem nastaart.

GREAT SOCIETY

De uit Texas afkomstige vice-president Johnson volgt Kennedy op. Met succes zet hij het New Frontier-programma voort. Omdat hij dertig jaar lid van het Congres geweest is, weet Johnson hoe een wetsontwerp naar het einddoel gestuurd moet worden. Veel bereikt dat einddoel. Het belangrijkste daarvan is wel de Civil Rights Act.
Johnson heeft echter eigen initiatieven: hij kondigt zijn "war on poverty" aan, een program dat hij later uitbreidt en de naam *Great Society* geeft, waarmee hij een politieke lijn doortrekt en de strijd tegen armoede en ellende continueert.

Niet alleen de binnenlandse toestanden hebben zijn zorg. Zuidoost-Azië eist meer en meer zijn aandacht. Toen Frankrijk zich in 1954 na de conferentie van Genève uit Indo-China teruggetrokken had, namen de Verenigde Staten daar de containmentrol over. Ze hadden er de Fransen al vier jaar met geld en wapens gesteund.
Als er op den duur een groeiende communistische activiteit vanuit het Noorden merkbaar is, wordt in Zuid-Vietnam in enkele jaren een indrukwekkende Amerikaanse militaire macht opgebouwd. *Opnieuw* staat een groot Amerikaans leger — ongeveer een half miljoen man — in Azië. En zoals in de dagen van Amerika's actie op de Filippijnen tijdens het Spaans-Amerikaans conflict en vijftig jaar later in de oorlog in Korea, zo vragen ook nu veel Amerikanen zich af of dit optreden in Azië noodzakelijk en gerechtvaardigd is. Wat is het doel? *Is dat het ideaal "liberty for all"?* Een vraag die ook buiten de Nieuwe Wereld gesteld wordt. De Verenigde Staten lijken er door in een geïsoleerde positie te raken. In het land zelf neemt de onrust toe en de kans is groot dat het dilemma van Amerika's militaire optreden in Vietnam bij de presidentsverkiezingen in 1968 een belangrijke rol zal spelen.

De werkelijke negeremancipatie is eerst na de Tweede Wereldoorlog in de Verenigde Staten op gang gekomen. Amerika, dat overal in de wereld de vrijheidsidealen en mensenrechten propageert, kan zich niet veroorloven dat freedom, liberty en equality in eigen huis niet geaccepteerd worden.
Al heeft Trumans Civil Rights Act het indertijd in het Congres niet ver gebracht, het indienen van het wetsvoorstel was symptomatisch voor de veranderende mentaliteit. Veel belangrijker is een *uitspraak die het Hooggerechtshof in 1954 doet:* het oordeelt de rassenscheiding, de apartheid in het onderwijs, in strijd met de Amerikaanse grondwet. Daarmee maakt het een besluit van het Hooggerechtshof uit 1896 ongedaan, toen apartheid wél geoorloofd werd verklaard.
Verschillende malen zal in de zuidelijke staten die uitspraak uit 1954 genegeerd worden, zodat de federale regering in Washington genoodzaakt is in te grijpen. Voor het eerst gebeurt dat in 1957 in *Little Rock* in de staat Arkansas als militairen in opdracht van president Eisenhower er voor zorgen dat negerkinderen in een school voor blanke leerlingen worden toegelaten. Maar de negers willen nérgens meer segregatie, ook niet in bussen, zwembaden, restaurants, bioscopen en kerken en een bus-boycot tegen de apartheid te Montgomery in Alabama

onder leiding van Ds. Martin Luther King wordt een volledig succes. De strijd onder het geroep van "equal rights" en "freedom now" begint nu pas goed. Steeds groter wordt de activiteit. Er zijn negers die met blanke medeburgers samenwerken — de *Freedomriders* — die met gehuurde bussen naar de zogenaamde "Deep South" trekken om daar geweldloos tegen de apartheid te demonstreren. Ook Kings organisatie, de *Southern Christian Leadership Conference,* doet dat. Andere groepen zoals de *Black Muslims* willen niets van samenwerking met de blanken weten. Zij wensen zwarte apartheid.

Het jaar 1963 zal een historisch jaar worden. Op 11 juni dient president Kennedy de Civil Rights Act bij het Congres in met de woorden:

> „Honderd jaren van uitstel zijn voorbijgegaan sinds president Lincoln de slaven bevrijdde, en toch zijn hun erfgenamen, hun kleinkinderen niet geheel vrij. Ze zijn nog niet bevrijd van de boeien der onrechtvaardigheid. Ze zijn niet bevrijd van sociale en economische onderdrukking en deze natie, wat zij ook hopen en beweren mag, zal niet geheel vrij zijn tot haar kinderen vrij zijn . . ."

Op 28 augustus houden meer dan 200.000 negers en blanken een *mars naar Washington:* een demonstratie voor gelijke rechten. "We shall overcome" zingen ze. Ze geloven in een ideale toekomst, in het nergensland. Een geloof waar ook Luther King tegenover die enorme menigte van getuigt:

> „Ik heb een droom, dat op een dag deze natie zal verrijzen en zal leven volgens de ware zin van haar belijdenis: wij beschouwen het als een vanzelfsprekende waarheid dat alle mensen gelijk geschapen zijn . . ."

Het is de grote verdienste van president Lyndon Johnson dat het Congres al het volgend jaar de Civil Rights Act aanvaardt. Johnson begrijpt dat dit niet het eind mag zijn. Zijn Great Society-programma wijst duidelijk in die richting.

Maar de ellende en de armoe in de negergetto's in de steden in het Noorden en Oosten, waar sinds de Eerste Wereldoorlog tallozen uit het Zuiden naar toe getrokken zijn, is onvoorstelbaar groot. En de negers van Los Angeles in 1965 en die van Chicago in 1966 en die van Newark en al die andere steden in 1967 grijpen naar de black power. Het is de *Black Power* van Stokely Carmichael en van Rap Brown die zich solidair verklaren met alle verdrukten, ellendigen en gekleurden in Zuid- en Midden-Amerika, in Afrika en Azië. Ook in Vietnam.

„President Johnson blijft zeggen dat de Verenigde Staten groot en rijk genoeg zijn om de oorlog in Vietnam en tegelijkertijd de Great Society te bekostigen . . . Maar wanneer een half miljoen man in Azië vecht, bekommert niemand er zich echt om . . . hoe men in een achterbuurt van Detroit leeft." [1] „Zo vormen de Verenigde Staten een zieke maatschappij. Amerika is op weg een imperialistisch land te worden, een symbool van geweld en gebrek aan discipline in plaats van een voorbeeld van democratie en sociale rechtvaardigheid. De oorlog in Vietnam vergiftigt en terroriseert het Amerikaanse leven. De Grootse Maatschappij van president Johnson is een zieke maatschappij geworden." [2]

Is de droom, het ideaal van de mensen die zo vol bezieling westwaarts trokken, van de Founding Fathers, van Abraham Lincoln, van Franklin Delano Roosevelt en Martin Luther King, ja al die anderen die in dit boekje genoemd zijn, is die droom niets anders dan een utopie?

1 Walter Lippmann in Dagblad Trouw van 18 augustus 1967.
2 Senator William Fulbright in De Tijd en in Het Parool van 9 augustus 1967.

STUDIEAANWIJZINGEN

A. Als een steunpunt voor de bestudering van de laatste halve eeuw is de geschiedenis van de Verenigde Staten gedurende die periode in dit caput centraal gesteld. De bedoeling is dat *dit deel van de Amerikaanse geschiedenis bestudeerd wordt met de nodige basiskennis/informatie en tegen de achtergrond van wat in die tijd elders in de wereld gebeurt.*
Voor die basiskennis/informatie raadplegen we het schoolstudieboek en de historische atlas.

B. Niet om feiten te leren, wel om een totaalbeeld te krijgen waardoor we mogelijke verbanden ontdekken maken we — alleen of in een groepje — *een chronologisch overzicht van de voornaamste toestanden en gebeurtenissen uit die laatste halve eeuw.*
We gebruiken daarvoor twee ballpoints: voor de geschiedenis van Amerika schrijven we met een rode, voor wat buiten de Verenigde Staten gebeurt doen we dat met een blauwe ballpoint.

C. Wanneer we met het overzicht klaar zijn *bestuderen we hoofdstuk na hoofdstuk uit* „VAN WILSON TOT JOHNSON" én uit de „TEKSTEN". Daarna schrijven we in een *tweede overzicht* uit elk hoofdstukje kort *de belangrijkste punten* op.

D. Naast het studiemateriaal dat genoemd is kan onderstaande *literatuurdocumentatie* — voor wie op een bepaald onderdeel dieper wil ingaan of meer wil weten — misschien goede diensten bewijzen.

Vergeet niet bij het raadplegen de inhoudsopgave en/of het register te gebruiken. Dat kan veel tijd besparen.

1. *Algemene informatie geven:*

J. S. BARTSTRA, *Handboek tot de staatkundige geschiedenis van de landen van onze beschavingskring,* 's Hertogenbosch, 1962[2], deel 5;
K. BELLON e.a., *Geschiedenis der mensheid,* Amsterdam/Antwerpen, 1959/62, deel 4 en 5;
C. D. J. BRANDT e.a., *Wereldgeschiedenis,* Hilversum/Antwerpen, 1967[4], deel 8 e.v.;
Sesam Atlas bij de Wereldgeschiedenis, Baarn, 1967, deel 2;
Diverse encyclopedieën.

2. *Uitgebreidere inlichtingen over de geschiedenis van de Verenigde Staten:*

F. L. ALLEN, *De weg van een wereldmacht, Amerika van 1900 tot heden,* Amsterdam, 1956 ?;
A. BUCHAN, *De U.S.A.,* Nijkerk, 1966 (serie: Moderne Wereld);
P. O'DONOVAN e.a., *De Verenigde Staten,* 1966 (Parool/Life-serie);
C. CH. GOSLINGA e.a., *Geschiedenis van Amerika,* deel II, Groningen, 1961;
A. MAUROIS, *Geschiedenis van de Verenigde Staten van Amerika,* Amsterdam, 1962 ? (Amstelboek);
A. MAUROIS, *Van Wilson tot Kennedy,* Baarn, 1964;
A. NEVINS and H. S. COMMAGER, *America, the story of a free people,* Oxford, 1966[3]; boeiend en gemakkelijk te lezen;
J. PRESSER, *Amerika van kolonie tot wereldmacht,* Amsterdam, 1965[3], deel 2;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *De Verenigde Staten, het grote experiment,* Amsterdam, 1965 (serie: Geschiedenis van de beschavingen);
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Amerika, land, volk, cultuur,* Baarn, 1965;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Amerika, de weg van een wereldmacht,* Baarn, 1963; bloemlezing uit documenten en literatuur (serie: Geschiedenis in boeketten).

3. Voor meer *gedetailleerde kennis* zie:

I bij het hoofdstuk GREAT EXPERIMENT:

C. M. H. BOSCH, *George Washington,* Kampen, 1966, met uitvoerige literatuuropgave over de tijd voor, van en na de Amerikaanse Revolutie (serie: Dichterbij);
M. V. POLAK, *Federale staatsvormen,* Alphen aan den Rijn, 1966, met name hfdst. II: De Amerikaanse bondsstaat (Nauta-reeks);
M. V. POLAK, *Het presidentschap der Verenigde Staten,* Reflector, 2e jg., no. 1/2, aug./sept. 1960;
C. ROSSITER, *Het Amerikaanse presidentschap,* Hilversum, 1964 (Sterrenserie);

E. TROCH, *Tussentijdse verkiezingen in de V.S.;* Reflector, 4e jg., no. 4, nov. 1962.
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *De Amerikaanse verkiezingen,* Reflector, 5e jg., no. 11/12, juni/juli 1964; geeft een beeld van de Amerikaanse staatsinrichting;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *De Amerikaanse presidentsverkiezingen, de partijen en hun candidaten,* Reflector, 6e jg., no. 3, okt. 1964;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Abraham Lincoln,* Arnhem, 1959.

II bij het hoofdstuk NEW FREEDOM - NEW WORLD:

R. L. HEILBRONER, *De filosofen van het dagelijks brood,* Amsterdam, 1955, hfdst. VIII: De genadeloze wereld van Thorstein Veblen;
H. G. MERTEN, *John D. Rockefeller, de rijkste man der wereld,* Amsterdam, z.j.;
H. HERMANS, *Hearst, kranten, presidenten en vrijbuiters in Amerika,* Den Haag, 1961;
B. W. TUCHMAN, *De trotse toren,* Utrecht, 1966, hfdst. 3: Het einde van een droom: de V.S. van 1890—1902;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Manifest Destiny en Imperialisme,* Intern. Spectator, jg. XXI, nr. 9, 8 mei 1967; over Amerika's buitenlandse politiek rond 1900;
P. J. BOUMAN, *Wilson,* in de bundel: Jaurès, Wilson, Rathenau, Amsterdam, 1936;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Wilson in Versailles,* Tijdschrift voor Gesch., 80ste jg., afl. 2, 1967;
S. FREUD en W. C. BULLITT, *Thomas Woodrow Wilson,* Meppel, 1967; zie wat prof. Schulte Nordholt in zijn hierboven genoemd artikel in het Tijdschrift voor Gesch. over dit boek schreef.

III bij het hoofdstuk NORMALCY - NEW DEAL:

F. L. ALLEN, *Amerika, nog pas gisteren,* Amsterdam, 1966, „een informele geschiedenis van de jaren twintig";
J. K. GALBRAITH, *De krach van '29,* Amsterdam, 1963;
J. M. BURNS, *Roosevelt, the lion and the fox,* New York, 1966;
J. GUNTHER, *De grote president, een terugblik op F. D. Roosevelt,* Bussum, 1951;
R. S. SHERWOOD, *De wereldmacht van het Witte Huis, de geheime documenten van Harry Hopkins, Roosevelts rechterhand,* Den Haag, z.j., 2 dln.;
ELEANOR ROOSEVELT, *Ik herinner mij . . . ,* Amsterdam, 1949; memoires;
Over mevr. Roosevelt: Reflector, 4e jg., no. 5, dec. 1962;
Zie voor de belangrijke Engelse econoom Keynes:
W. EIZENGA, *Keynes,* Reflector, 4e jg., no. 3, okt. 1962;
R. L. HEILBRONER, *De filosofen van het dagelijks brood,* Amsterdam, 1955, hfdst. IX: De zieke wereld van Keynes;
A. A. DE BOER, *Inleiding tot het denken van J. M. Keynes,* Assen/Amsterdam, z.j.

IV bij het hoofdstuk FOUR FREEDOMS - FAIR DEAL:

Zie ook de bij hoofdstuk III genoemde literatuur;
H. BONGER, *Mensenrechten,* Reflector, 5e jg., no. 4, nov. 1963; gaat van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring naar Roosevelts Vier Vrijheden en de Algemene Verklaring van Mensenrechten;
H. S. TRUMAN, *Memoires,* Amsterdam/Brussel, 1955/6, 2 dln.; over de periode van Trumans presidentschap;
J. GUNTHER, *Amerika, inside U.S.A.,* Bussum, 1948;
ELEANOR ROOSEVELT, *Alleen verder,* Bussum, z.j.; memoires uit de tijd na 1945;
R. JUNCK, *De toekomst is reeds begonnen; macht en onmacht van Amerika,* Tielt/Den Haag, 1953; Amerika in het eerste decennium van het atoomtijdperk;
B. H. M. VLEKKE, *Twintig jaar geleden, het begin van de nieuwe orde,* Reflector, 7e jg., no. 1/2, aug./sept. 1965; gaat over de in de zomer van 1945 gehouden conferentie te Potsdam;
B. H. M. VLEKKE, *Twintig jaar geleden,* Reflector, 8e jg., no. 8, maart 1967; bespreekt de Trumandoctrine;
B. H. M. VLEKKE, *Twintig jaar geleden,* Reflector, 8e jg., no. 11/12, juni/juli 1967; over de Marshallhulp; zie ook Reflector, 7e jg., no. 1/2, aug./sept. 1965, pag. 9;
J. L. HELDRING, *Waarom de Navo,* Reflector, 8e jg., no. 6, jan. 1967;
B. H. M. VLEKKE, *Over de Koude Oorlog,* Reflector, 6e jg., no. 6, jan. 1965; met een „koortslijn" van de wereldpolitiek 1948—1964;
B. H. M. VLEKKE, *George Kennan,* Reflector, 3e jg., no. 8, maart 1962; over één van de bekendste Amerikaanse diplomaten en Ruslandkenners, man van de containmentpolitiek; zie ook Reflector, 9e jg., no. 3, okt. 1967, pag. 39.

V bij het hoofdstuk NEW FRONTIER:

Zie ook de Reflectorartikelen genoemd bij de hoofdstukken I, IV en VI;
J. A. MOMMERSTEEG, *Het team Kennedy,* Reflector, 2e jg., no. 7, febr. 1961; over de leden van Kennedy's regering en zijn inaugurele rede;
E. TROCH, *Een jaar op de „nieuwe grens",* Reflector, 3e jg., no. 6, jan. 1962;
B. H. M. VLEKKE, *John F. Kennedy, 1917—1963,* Reflector, 5e jg., no. 6, jan. 1964;
A. L. CONSTANDSE, *John F. Kennedy,* Den Haag, 1965 (serie: Kopstukken);
H. SIDEY, *John F. Kennedy president,* Tilburg, 1965[3];
Twee van zijn naaste medewerkers schreven: A. M. SCHLESINGER Jr., *De duizend dagen,* Amsterdam, 1965, 2 dln.; TH. C. SORENSEN, *Kennedy,* Amsterdam, 1967;
Fragmenten uit zijn redevoeringen: *De erfenis van een president,* Amsterdam, 1964;
Zie voor de Grand Design: Reflector, 3e jg., no. 11/12, juni/juli 1962 en 4e jg., no. 1/2, aug./sept. 1962;

Voor Cubacrisis: Reflector, 4e jg., no. 4, nov. 1962;
Voor National Peace Corps: Reflector, 4e jg., no. 9, apr. 1963;
Voor Alliance for Progress: Reflector, 5e jg., no. 6, jan. 1964;
B. H. M. VLEKKE, *Twintig jaar geleden,* Reflector, 9e jg., no. 4, nov. 1967; over de handelspolitiek van de V.S. tot aan de Kennedyronde.

VI bij het hoofdstuk GREAT SOCIETY:

Zie ook de Reflectorartikelen genoemd bij de hoofdstukken I en V;
Korte biografie van president Johnson in: Reflector, 5e jg., no. 6, jan. 1964;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Twee jaren regering van president Johnson,* Reflector, 7e jg., no. 4/5, nov. 1965;
C. M. SMITS, *Vietnam, dekolonisatie en koude oorlog,* Reflector, 7e jg., no. 7, jan. 1966;
R. R. EIJBERSEN e.a., *De kwestie Vietnam, feiten en achtergronden,* Amsterdam, 1966;
C. C. VAN DEN HEUVEL e.a., *Vietnam aspecten van een tragedie,* Alphen aan den Rijn, 1967 (Nauta-reeks); geeft verschillende standpunten;
THICH NHAT HANH, *Vietnam,* Amsterdam, 1967 (Carillon-speciaalreeks); de visie van een Vietnamese boeddhist;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Rassendiscriminatie,* Amsterdam, 1961 (serie: AP-Kijkboek); met veel illustraties;
J. J. BUSKES, *Vrijheid voor de negers in Amerika en Zuid-Afrika,* in de bundel: Vrijheid, horizon der geschiedenis, onder redactie van L. W. Nauta e.a., Nijkerk, 1966;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Het volk dat in duisternis wandelt,* Arnhem, 1959^2;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Het rassenprobleem in de V.S.,* Reflector, 1e jg., no. 6, febr. 1960; kort en helder;
Iets over het Amerikaans rassenprobleem, Reflector, 4e jg., no. 5, dec. 1962; met kaartjes en cijfergegevens;
J. W. SCHULTE NORDHOLT, *Rassenproblemen en burgerrechten in de Verenigde Staten,* Amsterdam, 1967^2; beknopt historisch overzicht dat tot 1966 doorloopt en waarin de voornaamste strijdorganisaties genoemd worden;
W. BRINK e.a., *De rassenstrijd in Amerika,* Amsterdam, 1965; verwerking van een in 1963 op initiatief van het tijdschrift *Newsweek* gehouden opinie-onderzoek;
J. J. BUSKES, *Martin Luther King,* Den Haag, 1965 (serie: Kopstukken);
M. L. KING, *Rosa stond niet op,* Amsterdam, 1966^5, over de bus-boycot in Montgomery in 1955/6;
M. L. KING, *Waarom wij niet langer kunnen wachten,* Amsterdam, 1964; over de negerrevolutie van 1963;
J. BARKER, *Martin Luther King en „black power",* Katernen 2000, jg. 1967, no. 5;
H. V. WHITE, *Black power en de beweging voor gelijke burgerrechten in de Verenigde Staten,* Euros, jg. 1967, no. 2;

E. U. Essien-Udom, *Black Nationalism; the rise of the Black Muslims in the U.S.A.*, Harmondsworth, 1966 (Penguin-serie).

E. *Suggesties.*

1. We kunnen de *Amerikaanse* samenleving in deze periode ook uit de boeken van verschillende *schrijvers* dichterbij halen. Zoals van Sinclair Lewis, John Steinbeck en de negerauteurs Richard Wright, Ralph Elison, James Baldwin. Er zijn meer te noemen. Vraag je leraar Engels en kijk eens in de laatste hoofdstukken van de onder D 2 genoemde boeken van prof. Schulte Nordholt.

2. Ook in de Nederlandse literatuur kun je terecht. Bijvoorbeeld Bertus Aafjes, *Ik ga naar Amerika,* Amsterdam, 1966[4] (Meulenhoff-pocket); Marnix Gijsen, *De vleespotten van Egypte,* Den Haag/Rotterdam, 1964[10]; C. J. Kelk, *De vos en zijn staart,* Utrecht, 1939; of werken van Inez van Dullemen, Jan de Hartog, Dola de Jong, Leo Vroman. Je leraar Nederlands zal je kunnen adviseren.

3. Een stuk *Amerikaanse filmgeschiedenis* vind je in: Ch. Boost, *Chaplin,* Den Haag, z.j. (serie: Kopstukken); Chaplin heeft ook een autobiografie geschreven.

4. Zie voor de geschiedenis van de *Amerikaanse muziek* o.m.: P. Breman, *Spirituals,* Den Haag, z.j. (Servire-pocket); P. Breman, *Blues,* Den Haag, 1961 (Servire-pocket); L. Armstrong, *Mijn jeugd in New Orleans,* Zeist, 1958 (Phoenix-pocket); C. Wallagh, *Spiritual en gospel,* AO 1142, 1966; F. A. S. Sterrenburg, *50 jaar jazz op platen,* AO 1153, 1967.

5. Probeer de ontwikkeling in de binnenlandse toestand en in de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten uit de kranten en tijdschriften te volgen. Het verkiezingsjaar 1968 — maar óók de tijd daarna — zal er ongetwijfeld alle aanleiding toe geven.

F. *Aanvullende studieaanwijzingen.*

Bij *Van Wilson tot Johnson* en bij het deeltje met de *Teksten* is uitsluitend voor leraren een bijlage met aanvullende studieaanwijzingen, suggesties en een documentatie met o.m. de nieuwste literatuur verkrijgbaar.

DICHTERBIJ

Op pag. 48 van het deeltje *Van Wilson tot Johnson* in de serie TEKSTEN DICHTERBIJ staat een overzicht van wat in de DICHTERBIJ-series over de Amerikaanse geschiedenis verschenen of in voorbereiding is.

MARS OP W

200.000 Amerika

rechten voor ne

„WIJ willen vrijheid. Wij willen vrijheid nu." Honderden malen weerklonk deze leuze gisteren in de Amerikaanse hoofdstad Washington, waar naar schatting tweehonderd-duizend negers en blanken hun mars hielden voor vrijheid en werk.

Volkomen rustig en ordelijk marcheerden de tienduizenden van het Washingtongedenkteken naar het ruim anderhalve kilometer verder gelegen Lincoln Memorial, waar negerleiders, vakbonds-voorzitters en anderen de menigte toespraken.

Ds. Martin Luther King waarschuwde de Amerikanen, dat zij zich vergissen als zij denken, dat de negers nu stoom hebben afgeblazen en er zich bij neerleggen, dat de zaken worden voortgezet zoals zij waren.

De organisator van deze grootste betoging uit de geschiedenis van de Amerikaanse hoofdstad, Randolph, liet de menigte aan het slot van de demonstratie plechtig beloven, dat de strijd zal worden voortgezet. Luid klonk over het grote plein bij het Lincoln-monument: „aldus beloof ik", waarna de betogers voor de laatste maal hun strijdlied We shall overcome inzetten. Na afloop van de betoging verklaarde Randolph: „De mars heeft zijn voornaamste doel, het wakker schudden van het geweten van de Verenigde Staten, bereikt".

OM kwart over vier Nederlandse tijd vijftien minuten te vroeg, vertrok de menigte in twee colonnes naar het Lincolnmemorial. De duizenden politieagenten en brandweerlieden hoefden nergens in te grijpen om de orde te handhaven, terwijl de eerste-hulpposten alleen een paar honderd mensen moesten helpen, die waren flauwgevallen (het was drukkend warm in Washington). De hoofdcommissaris van politie verklaarde, dat er gisteren zelfs minder misdrijven waren gepleegd in Washington dan anders. De enige arrestaties, die de politie verrichtte, betrof drie aanhangers van de Amerikaanse nazi-leider Lincoln Rockwell, die een tegendemonstratie had aangekondigd, welke door de politie was verboden. „Ik schaam mij voor mijn ras," aldus Rockwell.

Kennedy tevreden

PRESIDENT Kennedy ontving gisteren een delegatie van de betogers. Toen het onderhoud was afgelopen, verklaarde de Amerikaanse president, dat „de zaak van twintig miljoen negers was gediend" door de demonstratie omdat deze „zo waardig is uitgevoerd." Kennedy beloofde, dat zijn regering voort zal gaan met haar pogingen een gelijkheid voor de negers te bereiken. De delegatie werd op het Kapitool ook ontvangen door de leiders van de democratische en de republikeinse partij.

De mars op Washington vormde vanmorgen overal in de Westelijke wereld voorpaginanieuws. De Russische pers publiceerde vrij korte berichten over de betoging op een onopvallende plaats. De Moskouse televisie, die had aangekondigd, dat zij gisteravond beelden van de mars zou uitzenden, maakte plotseling bekend, dat de uitzending niet doorging.

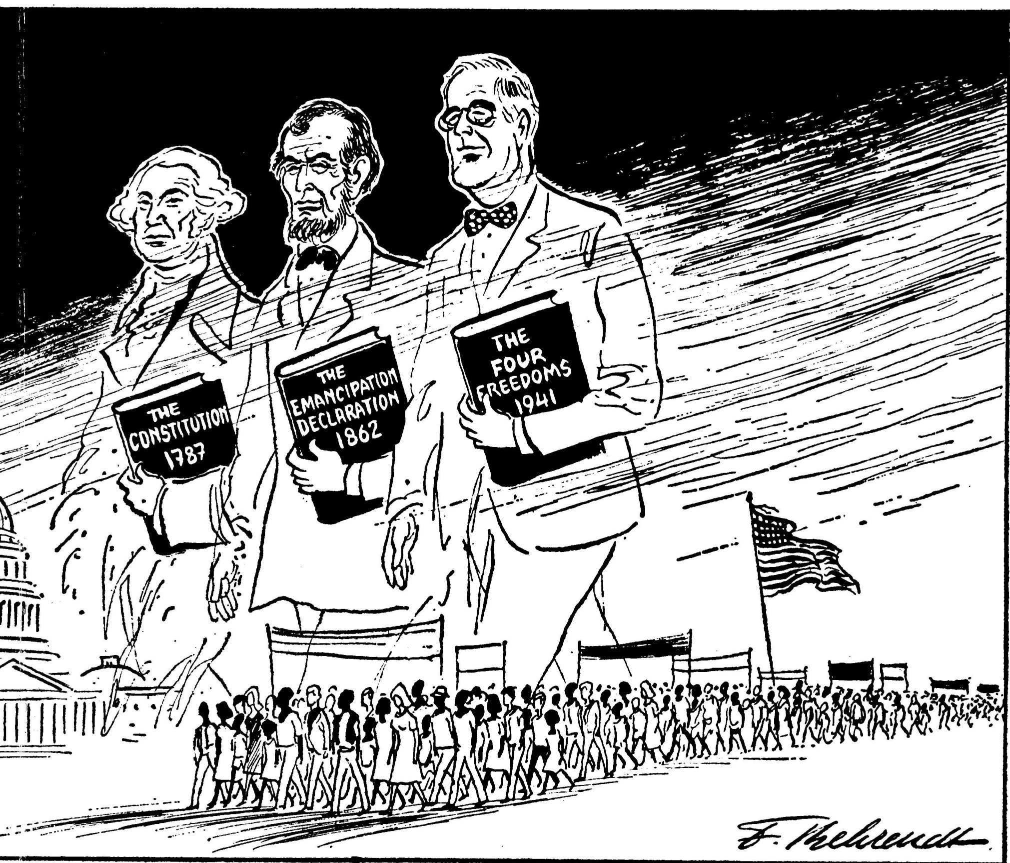
In een radio-uitzending van radio-Peking ten slotte werd verklaard, dat een gealarmeerde president Kennedy 10.000 man troepen had gemobiliseerd, maar dat hij er niet in was geslaagd daarmee de betogers, die zich in de straten van de hoofdstad verdrongen, te intimideren.

/ASHINGTON

nen eisten gelijke gers

BETOGING VERLIEP IN GROOTSTE ORDE

OP MARS

ALGEMEEN HANDELSBLAD VAN DONDERDAG 29 AUGUSTUS 1963

MAULDIN-©1963, CHICAGO SUN-TIMES

"What Do You Mean, Not So Fast?"

THE BAPTIST MINISTERS CONFERANCE
THE BAPTIST MINISTERS CONFERANCE
WE MARCH FOR FIRST CLASS CITIZENSHIP NOW!
WE MARCH FOR EFFECTIVE CIVIL RIGHTS LAWS NOW!
WE MARCH FOR EFFECTIVE CIVIL RIGHTS LAWS NOW!
WE DEMAND AN FEPC LAW NOW!
NO I.U.E.
WE MARCH FOR HIGHER MINIMUM WAGES COVERAGE FOR ALL WORKERS NOW!
UAW SAYS GOD of Justice GOD of Power CAN AMERICA DENY FREEDOM IN THIS HOUR?
WE DEMAND EQUAL RIGHTS
WE MARCH FOR INTEGRATED SCHOOLS
UAW SAYS WE SEEK THE FREEDOM